

Је Хева
Кубица

измишљање бољег света

HEDGEHOG'S
Home

inventing
a better
world

Јежева кућица

Измишљање бољеј свету

Hedgehog's Home

Inventing a Better World

Јежева кућица
Измишљање бољеј свећа

Hedgehog's Home
Inventing a Better World

Уредиле

Мирјана Славковић
Сара Сопић

Edited by

Mirjana Slavković
Sara Sopić

Јежева кућица

Измишљање бољеј света

Hedgehog's Home

Inventing a Better World

Издавач
Publisher Музеј Југославије, Београд
Museum of Yugoslavia, Belgrade

Одговорни уредник
Editor-in-Chief мр Неда Кнежевић
Neda Knežević, M.A.

Ауторке изложбе и уреднице публикације
Exhibition Curators & Publication Editors Сара Сопић и Мирјана Славковић
Sara Sopić and Mirjana Slavković

Аутори текстова
Texts written by Дубравка Угрешић, Динко Крехо, Маријана Хамершак, Дубравка Зима, Ненад Величковић, Тијана Тропин, Сара Сопић, Мирјана Славковић
Dubravka Ugrešić, Dinko Kreho, Marijana Hameršak, Dubravka Zima, Nenad Veličković, Tijana Tropin, Sara Sopić, Mirjana Slavković

Рецензенти
Reviewers Јасминка Петровић, Милан Попадић
Jasminka Petrović, Milan Popadić

Редакција Музеја Југославије
Editorial board Милена Драгићевић Шешић, Радмила Радић, Милан Ристовић
Milena Dragičević Šešić, Radmila Radić, Milan Ristović

Визуелни идентитет
Visual Identity Јана Вуковић
Jana Vuković

Редактура
Redaction Симона Огњановић
Simona Ognjanović

Лектура
Language editing Бранислава Марковић, Данијела Илићин
Branislava Marković, Danijela Ilićin

Превод
Translation Селија Хокесворт, Драгана Стојановић Беширевић, Марк Броган
Celia Hawkesworth, Dragana Stojanović Beširević, Mark Brogan

Дигитална рестаурација и обрада фотографија
Digital restoration and processing of photographs Јована Стојадиновић
Jovana Stojadinović

Штампа калато
Printed by DMD Štamparija, Beograd
DMD, Belgrade

Тираж
Print run 500 primeraka
500 copies

Београд, 2023
ISBN 978-86-84811-62-4

Аутори илустрација су, ако није назначено другачије, деца која су учествовала у радионицама током припреме изложбе.
Children who participated in the preparatory workshops are the authors of the illustrations, unless specified otherwise.

Садржај Contents

- 6 Неда Кнежевић, *Уводна реч*
Neda Knežević, *Foreword*
- 12 Сара Сопић и Мирјана Славковић, *Јежева кућица – измишљање бољеј свећа*
Sara Sopić and Mirjana Slavković, *Hedgehog's Home – Inventing a Better World*
- 56 Дубравка Угрешић, *Конфискација памћења*
Dubravka Ugrešić, *The Confiscation of Memory*
- 88 Динко Крехо, *Бранко Ћопић, југославенски писац*
Dinko Kreho, *Branko Ćopić, Yugoslav writer*
- 110 Ненад Величковић, *Трик у форми басне*
Nenad Veličković, *A Trick in the Form of a Fable*
- 124 Маријана Хамершак и Дубравка Зима, *О постанку, трансформацијама и трансмедијацијама Јежеве кућице Бранка Ћопића*
Marijana Hameršak and Dubravka Zima, *On the Origin, Transformations, and Transmediations of Brancko Ćopić's Hedgehog's Home*
- 148 Тијана Тропин, *Све Јежеве куће: илустратори Јежеве кућице*
Tijana Tropin, *All Hedgehog's Homes: the Illustrators of Hedgehog's Home*
-
- 170 Милан Попадић, *Рецензија публикације Јежева кућица – измишљање бољеј свећа*
Milan Popadić, *Review of the publication Hedgehog's Home - Inventing a Better World*
- 176 Јасминка Петровић, *Уместо рецензије. Велики је Ћопић, а велика му је и глава*
Jasminka Petrović, *Instead of a Review. Ćopić is great, but his head is big, too*

Тијана Тропин
Tijana Tropin

Све Јежеве куће: илустратори Јежеве кућице
All Hedgehog's Homes: the Illustrators Of Hedgehog's Home

Translated by Mark Brogan

■ Од настанка до данас, *Јежева кућица* или *Јежева кућа* објављена је у стотинама различитих издања и с десетинама различитих илустрација. Док је о интервенцијама на тексту писано више пута, у различитим контекстима, промене у илустрацијама понешто су занемарене иако и оне одражавају буран развојни пут овог Ђопићевог дела. Овде ћемо покушати да их мало подробније осветлимо.¹

Готово је извесно да су најупечатљивије и до данас најутицајније илустрације које је за *Јежеву кућицу* урадио Вилко Селан Глиха и које се прештампавају све до данас, нарочито у хрватским издањима. Можда и стога, често се заборавља да оне нису

1 На овом месту треба поменути да су сликовнице традиционално теже доступне и да се ретко чувају у библиотекама, а интервенције на тексту и паратексту, или формату, броју и квалитету илустрација, не могу се увек поуздано пратити у доступним каталозима. То се одражава и на постојећу литературу о *Јежевој кућици*, у којој није увек могуће установити према ком издању тј. којој верзији дела је рађено. Овај текст је настао превасходно на основу сликовница доступних у Народној библиотеци Србије, те није увек било могуће доћи до првих издања у којима се појављују неке конкретне илустрације.

■ From its first appearance until today, *Hedgehog's Home* has been published in hundreds of different editions with dozens of different illustrations. Whilst the changes in the book's text have been written about many times, in differing contexts, those in the illustrations have been somewhat neglected even though they also reflect the turbulent development of this work of Ćopić. Here we will try to shed light on the illustrations in a little more detail.¹

It is almost certain that the most striking and until now most influential illustrations made for *Hedgehog's Home* are those of Vilko Selan Gliha, reprinted to this very day, particularly in the Croatian editions of the book. Maybe for

1 It should be mentioned here that picture books are traditionally more difficult to get access to and are rarely stored by libraries, and that the changes to the text and paratext, or to the format, the number and quality of the illustrations cannot always be reliably followed in the available catalogues. This situation is reflected by the existing literature on *Hedgehog's Home*, in which it is not always possible to establish which edition/text version was used. This essay is based largely on the picture books available in the National Library of Serbia, and it was not always possible to find the first editions of them in which certain illustrations appeared.

и најстарије. Први илустратор Ђопићеве кратке поеме био је Аљоша Јосић (1921–2011), по струци архитекта, који је заједно са оцем Младеном Јосићем емигрирао у Француску 1953. и тамо остварио значајну каријеру.² Од 1945. до 1953. илустровао је неколико књига за децу и одрасле. Јосићеве илустрације *Јежеве куће* (1949) одликују се гротескном стилизацијом ликова блиском политичкој карикатури пре него дечјој илустрацији. Његови колорисани цртежи оловком већином не представљају разрађене композиције, већ портрете појединачних ликова – Јеж, поштар зец, касније лисица и вук, свиња, медвед. На само три илустрације (од укупно десет) видимо и детаљније приказан простор који окружује ликове: ентеријер у којем ручају Лисица и Жежурка, те споља приказане долове лисице и жежа. Антропоморфизоване животиње на Јосићевим вишебојним цртежима приказане су, одећом и ставом, у складу са статусом у оквиру текста: Лисица има крзнени оковратник, сукњу и шешир украшен не перјем, већ читавим петлићем, вук има повез преко ока, крзнени кожух, јатаган и поцепане чакшире (види илустрацију бр. 1), медвед је у исцепаним панталонама и са врчем и кутлачом којима краде мед, свиња има једино капу и ваља

2 Драган Лакићевић, „Писац, сликар, књига“, у Бранко Ђопић, *Јежева кућа*, Београд: Српска књижевна задруга, 2018, стр. 31.

this reason, it is often forgotten that they are not the oldest. The first illustrator of Ćopić's narrative poem was Aljoša Josić (1921–2011), an architect who together with his father Mladen Josić emigrated to France in 1953 and created for himself an significant career as an architect there². From 1945 until 1953 he illustrated several books for children and adults. Josić's illustrations for *Hedgehog's Home* (1949) are distinguishable by their grotesque stylisation of the characters, one that is closer to political caricature than to illustrations for children. His coloured pencil drawings mostly do not present elaborate compositions but rather portraits of the individual characters – hedgehog, postman hare, later fox and wolf, wild boar and bear. Only in three (of ten in total) illustrations can we also see details of the space which surrounds the characters: the interior in which fox and hedgehog eat lunch, and their homes shown from the outside. The anthropomorphised animals in Josić's colourful drawings are generally shown, in terms of their attire and attitude, according to their status in the story: fox wears a fur collar, skirt and hat decorated not with feathers but an entire cockerel, wolf has an eye patch, sheepskin coat, yatagan and torn folk-costume trousers, bear is in torn trousers (see illustration 1) and carries a jug and ladle with which he steals honey, wild boar wears only a hat and rolls around in the

2 Dragan Lakićević, „Pisac, slikar, knjiga“, in Branko Ćopić, *Ježeva kuća*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2018, p. 31.

ВУК

Пожури лија,
нечујна сена,
паперје меко
нога је њена.
Док јури тако
уз гробни мук,
пред њом,
на стази,
створи се вук.

„Грррр,
куд журиш,
кажи-дер ловцу;
можда си,
негде,
пронашла овцу?”

„Идем да дознам –
лија све дува –
зашто јеж кућу
толико чува.”

„Ех, кућа,
грице! –
вели вук зао.
– Та ја бих своју
за јагње дао!
Поћи ћу с тобом,
јер волим шалу,
хоћу да видим
јека –
будаљу!”

16

Слика 1 Попић, Бранко. *Јежева кућа*. Ново покољење, Београд 1951. Илустровао Аљоша Јосић.

Image 1 Branko Ćopić, *Hedgehog's Home*. Novo pokoljenje, Belgrade 1951, illustrated by Aljoša Josić.

се у блату. Једини лик који није приказан у складу са (рудиментарним) назнакама текста јесте зец, који у старинској поштарској униформи и припијеним панталонама јаше штап с коњском главом преко антропоморфизованог (с

mud. The only character not shown according to the (rudimentary) designations given in the story is hare who in an old-fashioned postman's uniform and tight trousers rides on a stick with a horse's head over anthropomorphised vegetables (with discontent faces and glasses)

незадовољним лицима и наочарима) поврћа које иначе једе: шаргарепе, репе и купуса. Карактеристично је да се на илустрацији, где се тројица антагониста појављују заједно, сва тројица имају другачију одећу: вук више не носи крзно, медвед уместо панталона има крзнену капу и шал (можда и муф, из цртежа то није сасвим јасно) а дивља свиња панталоне с нараменицама. И последње илустрације донекле ублажавају Ђопићев текст: иако је на стражњој корици приказан опружен („умлаћен“) вук, медвед се у комично стилизованом положају опоравља од убода и убоја – у завојима, с ногама у лавору топле воде и с термофором завученим под јастук на којем седи. Јосићеве илустрације, иако технички и уметнички адекватне, никад (већ и због ограниченог броја издања; после 1953. први пут су објављене 2018) нису постигле иконички статус као илустрације Вилка Селана Глихе. Можда се на илустрацији, на којој се сићушне прилике лисице и јежа опраштају испред њене куће до које води мостић извијен над речицом и окружен голим зимским грањем, једино наслућује поетска атмосфера Ђопићевог текста.

Други илустратор је поменути Вилко Глиха Селан (1912–1979). Овде се суочавамо с првим проблемима у хронологији: иако

which he otherwise eats: carrots, beetroots and cabbage. When all three antagonists appear together, they all have on a different attire: wolf is no longer wearing a sheepskin coat, instead of trousers bear has a fur hat and scarf (maybe a muff, this is not completely clear from the drawing) and wild boar is wearing trousers with braces. The last illustrations also somewhat soften the impression of Ćopić's text: although the rear cover shows a sprawled (“beaten to death”) wolf, illustration shows bear in a comically stylised position recovering from bee stings and nursing bruises – bandaged, legs in a washbasin of hot water and a hot-water bottle tucked under the pillow he is sitting on. Josić's illustrations, though adequate in technical and artistic terms, never (also due to the limited number of editions in which they appeared; after 1953 they were first published again in 2018) acquired the iconic status of those of Vilko Selan Gliha. Maybe the other illustration that solely gives a sense of the poetic atmosphere of Ćopić's text is the one where the tiny figures of fox and hedgehog bid each other farewell in front of fox's house, beside a bridge over a river and the scene is encircled by leafless winter branches.

The second illustrator is the aforementioned Vilko Gliha Selan (1912–1979). Here we encounter the first chronological problems:

неки доступни извори³ упућују на то да су његове илустрације настале 1953, најстарије издање нађено претраживањем каталога потиче из 1959. године, а бар један извор наводи и 1957. (односно 1954. као годину када је настао дијафилм на основу којег су касније рађене илустрације штампаног издања). Ипак, 1953. делује као уверљив податак већ и због тога што би се од те године надаље наметнула потреба за илустрацијама чији аутор није емигрирао из земље због неслагања са социјалистичким режимом.

Глиха Селан је добро познат аутор и педагог који је основао и деценијама водио и часопис *Radosť* и уређивао часопис *Смиље*, бавио се ликовном педагогијом и активно сарађивао на стварању нове ликовне културе за најмлађе. То се одражава и у његовим цртежима. За разлику од Јосића, он Ђопићеве јунаке смешта у шумски свет у пуном процвату: његове илустрације обилују цвећем и пре свега гљивама, што, заједно с вегетацијом, радњу смешта поткрај лета или на сам почетак јесени (на то указује и насловна илустрација на којој је лишће на гранама већ почело да жути, док је на оним унутар сликовнице углавном зелено). У оштром контрасту с

3 Gliha Selan, Vilko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Лексикографски завод „Мирослав Крлежа“, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22287>, (приступљено 22. 3. 2022.)

although some of the available sources³ indicate that his illustrations were first created in 1953, the oldest edition containing them that can be found by searching the library catalogues is from 1959, and at least one source also cites them as dating from 1957 (and 1954 as the year of the appearance of the slide show which served as a basis for the illustrations.) However, 1953 has another argument in its favour: from that year onwards it became necessary to find an artist for the illustrations who had not emigrated from the country due to a disagreement with the socialist regime.

Gliha Selan is a well known artist/author and pedagogue who founded and for years ran the magazine *Radosť* and edited the magazine *Smilje*. He taught art and actively cooperated in the creation of a new type of fine art culture for the youngest. His drawings also reflect these activities. Unlike Josić, he places Čopić's heroes in a forest world in full bloom: his illustrations abound in flowers and above all mushrooms which, together with other vegetation, positions the action in the drawings in the period of late summer and early autumn (this is also indicated by the book cover illustration in which the leaves on the branches have already begun to turn yellow, whilst in the illustrations in the book they are mostly green). Sharply contrasting to the previous illustrator,

3 Gliha Selan, Vilko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Лексикографски завод Мирослав Крлежа, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22287> (accessed 22. 3. 2022.)

hoću da vidim
ježa -
budalu!

PRED
JEŽEVOM
KUĆOM

Svi jure složno
ka cilju svom,
kuda god prođu -

prasadak
i lom!
Pristigli ježa,
gleda:
on stade
kraj neke stare
bukove klade.
Pod kladom rupa,
tamna i gluha,
prostirka u njoj
od lišća suha.

Tu Ježić ude,
pliva u sreći,
šušti i pipa
gdje li će leći.
Namjesti krevet,
od pedlja duži,
zijekvnu,
pa leže
i noge pruži.
Sav blažen,
sretan,

niže bez broja:
- Kućico draga,
slobodo moja!
Palačo divna,
drvenog svoda,
kolijevko meka,
lisnatog poda,
uvijek ću vjeran
ostati tebi,
nizašto ja te
mijenjao ne bi'!

U tebi živim
bez brige,
straha
i branit ću te
do zadnjega daha!

TRI
GALAMDŽIJE

Medvjed i svinja
i s njima vuja

grmnuše gromko
prava oluja:
- Budalo ježu,
bodljivi soju,
zar tako cijeniš
stračaru svoju?!
Koliba tvoja
prava je baba,
krov ti je truo,
prostirka slaba.

Слика 2 Ћопић, Бранко. *Јежева кућица*. Наша дјеца, Загреб 1962. Илустровао Вилко Селан Глиха.

Image 2 Branko Ćopić, *Hedgehog's Home*. *Naša djeca*, Zagreb 1962, illustrated by Vilko Selan Gliha.

претходним илустратором, Глиха Селан се одређује за богату палету боја, пре свега зелене и смеђе, али с много јарких детаља, црвених и жутих. Његови ликови увек су јасно позиционирани у простору, било да је у питању екстеријер или ентеријер (види илустрацију 2). Степен антропоморфизације значајно варира, те су уз јежа само зец и лисица одевени као

Gliha Selan opts for a richly coloured palette, dominated mostly by green and brown, but with many brightly coloured details, in red and yellow. His characters are always clearly spaced apart, be this in an interior or outside space (see illustration 2). The degree of anthropomorphisation significantly varies, so that apart from hedgehog only hare and fox are dressed as people, whilst of the three

људи, док од тројице антагониста само вук носи чизме. Кључни утисак који Глиха Селан постиже код читаоца/гледаоца јесте удобност и скривитост јежеве куће: већ на насловној страни нуди се иконични приказ јежеве кућице која, иако је у „старој буковој клади“, делује као оличење домаће топлине и интимности: складна, симетрична композиција оживљена је бројним детаљима јежевог кућног живота – ту су полица са скромним посуђем и неочекиваним пакетићем кафе, шешир и капут окачени о клин, па чак и цртеж самог Жежурке, причвршћен за зид. Ратоборност видљива у цртежима Аљоше Јосића, код кога жеж има врло дуге и оштре бодље на које је пободено различито воће и поврће, и поврх тога носи мач и више копаља, овде је до крајности сведена – жеж, додуше, има мач, али он је на свим илустрацијама где се појављује у функцији штапа за шетњу.

Нешто другачији приступ понудио је Хамид Луковац. Изузетно плодан илустратор великог броја књига за децу и повремено одрасле (нпр., *Каменој сјаваца* Мака Диздара), Луковац је илустровао издање Жежеве кућице објављено у едицији „Бамби“ сарајевске „Свјетлости“ (први пут 1970). Ове илустрације носе печат Луковчевог сведеног стила прилагођеног брзој продукцији и скромним издањима: само три илустрације (укључујући насловницу) дате су преко целе стране и рађене комбинованом техником,

antagonists only wolf wears boots. The key impression Gliha Selan makes on the reader/viewer is that of the comfort and the secretive nature of hedgehog's house: the front cover already offers an iconic depiction of hedgehog's house, which though an "old beech tree stump", is the incarnation of warmth and intimacy: a harmonious and symmetrical composition enlivened with many details from hedgehog's domestic life – there are shelves on which are a set of simple dishes and an unexpected pack of coffee, a hat and coat hanging on a peg, and even a drawing of hedgehog himself, fixed to the wall. The pugnaciousness visible in Aljoša Josić's drawings, in which hedgehog has very long and sharp spines on which various fruits and vegetables are impaled, and moreover carries a sword and several spears, is here reduced to the minimum – hedgehog still has a sword but in all the illustrations in which it appears its function is a walking stick.

A somewhat different approach to illustration was offered by Hamid Lukovac. As an extremely prolific illustrator of a great number of books for children and occasionally for adults (e.g., *Kameni Spavač* by Mak Dizdar), Lukovac illustrated the editions of Hedgehog's House published in the "Bambi" edition of the Sarajevo-based "Svjetlost" (the first from 1970). These illustrations bear the stamp of Lukovac's pared-down style suited to a fast output and economically produced editions: only three illustrations (including the cover illustration) take up the whole page and

док остатак сликовнице попуњавају колорисане вињете рађене другачијим стилем и техником. Луковац у кључним илустрацијама негује плошни ликовни израз и јасне, сведене контуре цртежа, комбинујући колаж и акварел; све три веће слике приказују исту сценографију – шумски пејзаж и Жежеву букову кладу, иако с различитим степеном детаља (на корицама кућа има прозор и врата од прућа, а на осталим двама сликама само отвор за врата). Вињете, напротив, комбинују рудиментарне скице неких сцена из поеме (лисицу у уредној домаћичкој хаљини и жежа у закрпљеним панталонама) са живим и реалистичним скицама шумских животиња и биљака, знатно прецизније цртаним. Иако примерене дечјем узрасту, једноставне и веселе, ове илустрације као целина не достижу ниво Глихе Селана или нешто познијег Јакелића.

Владо Јакелић (1943) стварао је сасвим на трагу поетике Глихе Селана, и можда највећи број издања после Глихиних преноси Јакелићеве цртеже (први пут објављене 1980). Уз стилску, па чак и композициону блискост Глихиним илустрацијама, која местимично прераста у непосредно ослањање на претходника, Јакелићеве радови следе традицију према којој се Жежева кућица визуелно обликује у кругу домаћих и интимистичких мотива, с много детаља у сликању ентеријера:

combine different techniques, whilst the remainder of the picture book is filled with coloured vignettes in different styles and techniques. In the key illustrations, Lukovac cultivates a flat form of artistic expression and clear and minimally rendered drawings, combining collage and watercolour; the same scenery is shown by all three of the larger paintings – a forest scene and hedgehog's tree stump house, though in varying degrees of detail (on the book cover the house has a window and wicker door and in the other two paintings it only has an opening for a door). The vignettes on the contrary combine rudimentary sketches of some scenes from the poem (fox in a neat housewife's dress and hedgehog in patched trousers) with vivid and realistic sketches of forest animals and plants, much more precisely drawn. Though suited to children, these simple and uplifting illustrations as a whole do not reach the same level as Gliha Selan or that of the somewhat later Jakelić.

Vlado Jakelić's (1943) illustrations were heavily influenced by Gliha Selan's poetics and Jakelić is possibly second (he published for the first time in 1980) to Gliha in terms of the number of *Hedgehog's Home* editions that carry his illustrations. Along with a stylistic, and even compositional proximity to Gliha's illustrations, which in places becomes a direct reliance on his predecessor, Jakelić's works maintain the tradition whereby *Hedgehog's Home* is visually formed in terms of domestic and intimate

Слика 3 Фопић, Бранко. *Јежева кућица*. Младост, Загреб 1980. Илустровао Владо Јакелић.

Image 3 Branko Ćopić, *Hedgehog's Home*. Mladost, Zagreb 1980, illustrated by Vlado Jakelić.

тако је подробно приказано покућство у лисичиној кући, од шерпи и цезви на сеоском штедњаку одакле виси и крпа за судове, па до будилника окаченог на зид изнад лисичиног кревета и кључа који виси над вратима (види илустрацију 3). С друге стране, Јакелић донекле преображава лик

motifs, with highly detailed interiors: thus, the detailed depictions of household furnishings in fox's house, from the pots and Turkish coffee pots on the rural stove from which a dishcloth hangs, up to the alarm clock fixed to the wall above fox's bed and the key suspended above the door (see illustration 3). On the other hand,

јежа: он је овде са зеленим шумарским шеширом и оделом, и тиме на друштвеној равни изједначен са зецом у поштарској униформи. Јакелић избором одевних предмета за своје ликове успоставља, као и Глиха Селан, дихотомију између „добрих“ тј. антропоморфно одевених јежа и зеца с једне, а с друге „лоших“, чија се „одећа“ своди на појас за који је заденут нож (вук), торбу за крушке (медвед) и исцепане панталоне (вепар). Јакелић лисицу спретно позиционира на граници између ове две групе ликова, облачећи је (сем на првој илустрацији) у кецељу која визуелно функционише као хаљина. Лисица се од групе антагониста издваја и јарком бојом и композиционо: Јакелић је приказује одвојено од групе „галамџија“. Уопште узев, у визији овог илустратора лисица готово да прераста у секундарног протагонисту приче: број илустрација на којима се појављују јеж и лисица једнак је (по десет илустрација, од којих три заједничке и једна групна).

Као врло специфичне морамо издвојити илустрације Миливоја Унковића (1944) које су први пут објављене у издању сарајевске „Свјетлости“ 1980. Иако су Унковић и Јакелић припадници исте генерације, а њихове илустрације Жежеве кућице први пут објављене исте године и готово извесно настале у истом периоду, такорећи није могуће наћи два различитија приступа од њихових. Док се Јакелић, сликар реалистичног

Jakelić somewhat transforms the character of hedgehog: he is here shown wearing a green forest ranger's hat and suit, and so is put on the same social level as hare who wears a postman's uniform. When determining the clothing for his characters Jakelić, just like Gliha, establishes a dichotomy between the “good” on the one hand, that is the anthropomorphically dressed hedgehog and hare and the “bad” whose “clothing” is no more than a belt with a knife (wolf) or a bag for pears (bear) and torn trousers (boar), on the other. Jakelić cleverly places fox in between both these groups, dressing her (aside from in the first illustration) in an apron which also functions visually as a dress. Fox is also distinguished from the group of antagonists by strong colours and Jakelić depicts her, compositionally set apart from the group of “rowdies”. In general, fox in this particular illustrator's vision becomes the story's second protagonist: the number of illustrations in which hedgehog and fox appear is the same (that is ten illustrations each, of which in three they are together and constitute a group.)

We must single out for their specific nature the illustrations of Milivoj Unković (1944) which were first published in the Sarajevo-based “Svjetlosti” in 1980. Even though Unković and Jakelić are the same generation, and their illustrations of *Hedgehog's Home* were published for the first time in the same year and almost certainly were made in the same period, it is not possible to find two more different

Слика 4 Ћопић, Бранко. *Јежева кућа и друге бајке*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1980. Илустровао Миливој Унковић.
Image 4 Branko Ćopić, *Hedgehog's Home and other fairytales*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1980, illustrated by Milivoj Unković.

проседеа,⁴ у потпуности уклапа у традицију наше дечје илустрације, Унковић је одабрао тежи, амбициознији, али не увек и сасвим успешан пут. Сликар који је у то време био окренут пре свега

approaches than theirs. Whilst Jakelić, a painter of realistic expression⁴, completely belongs to our tradition of illustration for children, Unković chose a more difficult, more ambitious, and not always successful path. As a painter who in that time had turned

4 Jakelić, Vlado. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Лексикографски завод „Мирослав Крлежа“, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28543>, (приступљено 23. 3. 2022.)

4 Jakelić, Vlado. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Лексикографски завод Мирослав Крлежа, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28543>, (accessed 23. 3. 2022.)

апстрактном изразу,⁵ Унковић и у својим илустрацијама Жежеве кућице тежи крајњој сведености, готово у потпуности укидајући реалистично сликање шумског амбијента. Опредељује се за то да позадину даје у монохромној, мркозеленој и сивкастој боји, док су његови прикази животињских ликова антропоморфизовани на неочекиван начин: не уобичајеним путем, приказивањем у људској одећи – напротив, Унковићеви ликови углавном су лишени одевних предмета (види илустрацију 4). Уместо тога, антропоморфизација се спроводи на најдословнијем нивоу физичког преобликовања: тако је поштар зец приказан с телом наог мушкарца од врата до слабина, док на зечју природу указују глава с ушима и једна испружена рука која се завршава зечјом шапом. И поштарска торба, једини предмет који Зец има уза себе, црвеном бојом одудара од његовог жућкастозеленог инкарната. Насупрот њему, Жеж је приказан сличније животињи, али румени тонови којима су му обојени наглашено заобљени образи, стомак и бутине подсећају пре на стилизоване приказе свиња. Нешто другачије су приказани жеж и лисица у сцени заједничког обеда – иако су на

primarily to an abstract form of expression⁵, Unković in his illustrations of *Hedgehog's Home* aspires for an extremely pared-down approach, almost completely cancelling out the realistic depiction of the forest environment. He chooses to make the background in the illustrations in monochromatic, dark green and grey colours, whilst his representations of the animal characters are anthropomorphised in an unexpected way: not in the usual manner, that is being shown in human clothing, but on the contrary Unković's characters on the whole are stripped of any clothing (see illustration 4). Anthropomorphisation instead takes place on the most literal level of physical transformation: thus postman hare is depicted with the body of a naked man from neck to loins, whilst rabbit ears are shown on his head and one outstretched arm ends in a rabbit's paw. And the postman's bag, the only object which hare has on himself, is prominent in red against the yellowish green incarnation of his body. Standing opposite to him, hedgehog is depicted more like an animal, but the ruddy tones with which his colourfully accentuated round cheeks, stomach and thighs are painted recall more the stylised representation of a pig than a hedgehog. Hedgehog and fox are depicted together in a slightly different way

5 Више о његовом развоју видети у Балша Рајчевић, „Снажно и драматично у духу личног експресионизма.“ Нова стварност, март 2021, стр. 108–110. Доступно на <http://www.uk-rs.org/images/casopis/06%20FINAL%20ZA%20WEB%20broj%202.pdf> (приступљено 23. 3. 2022.)

5 More on his development in Balša Rajčević, „Snažno i dramatično u duhu ličnog ekspresionizma“ Nova stvarnost, mart 2021, p. 108–110. Available at <http://www.uk-rs.org/images/casopis/06%20FINAL%20ZA%20WEB%20broj%202.pdf> (accessed 23. 3. 2022.)

столу разазнатљиви тањери, прибор за јело и светиљка, кубуси стола и столице су на граници са апстракцијом. На монохроматској мрачној позадини (само линија траве на хоризонту указује на то да се сусрет одвија на отвореном) издвајају се светли ликови јежа и лисице, хладних, пригушених тонова. Тежња да се њихови ликови сведу на основне геометријске облике овде није посредована, као код Луковца, плакатско-плошним ликовним изразом примереним деци, већ уз изражени сфумато. Захваљујући свему томе, атмосфера не делује присно као у готово свим ранијим илустрацијама, већ хладно и готово застрашујуће. Ово нарочито важи за, у тексту не тако изражену, сцену совиног лета, која код Ункковића подсећа на визуелне приказе ноћних бомбардовања: сјај совиних очију, као и очију лисице и вука, иначе тек назначених, приказани су као млазеви светлости рефлектора. Треба указати на извесну сродност Ункковићеве палете и технике с класичним анимираним филмом Јурија Норштејна *Леж у мајли* (1975);⁶ иако се не може тврдити да се ради о свесној сличности, извесне паралеле свакако постоје, пре свега због неодређеног окружења у коме се одвија радња, утопљеног у измаглицу загаситих прелива. Овај модерни и свакако интригантни

6 Захваљујем историчарки уметности Ивани Нешић на овом запажању.

in the lunch scene – and although one can discern plates, cutlery and a lamp on the table, the cube-like table and chairs border on abstraction. On a dark monochromatic background (only the grass line on the horizon points to this encounter taking place outdoors), the bright figures of hedgehog and fox stand out in cold and subdued tones. The tendency to reduce their figures to simple geometric forms is not mediated here, as is the case with Lukovac, by a flat poster paint type of artistic expression suitable for children, but rather by a pronounced use of the sfumato technique. Owing to all the above, the atmosphere does not seem to be as intimate as it is in almost all the earlier illustrations, but here is rather cold and almost frightening. Though such an atmosphere is not so pronounced in the text, it particularly applies to the scene of owl's flight which in Unković's case reminds one of the visual representation of a night air raid: the shining of owl's eyes, as well as those of fox and wolf, are shown like spotlight beams. It should be pointed out that there is a certain similarity between Unković's palette and technique and that of the classic animated film of Yuri Norstein *Hedgehog in the Fog* (1975);⁶ although the similarities might not be intentional, there are certainly parallels, above all the indeterminate environment in which the action takes place, shrouded in a mist of subdued tones. This modern and certainly intriguing

6 I am grateful to the art historian Ivana Nešić for noticing this.

приступ *Јежевој кућици* остао је без много одјека у колективном памћењу иако су Унковићеве илустрације објављиване више пута у истој едицији (све до распада Југославије).

О томе да можда нису биле топло прихваћене сведочи и чињеница да је последње предратно издање *Јежеве куће* у издању „Ластавице“, објављено 1990, било опремљено новим илустрацијама Ранка Перишића. Перишић је тих година илустровао неколико издања „Ластавице“, укључујући Ђопићеве *Мајареће јодине*, али се његов илустраторски рад прекида 1991. године. Посреди су скромни и монохромни цртежи тушем (осим реалистично приказаног Јежа на корицама, датог у боји). Перишић, међутим, врло успешно поставља сцену и комбинује готово хиперреалистично приказан лик јежа са антропоморфним детаљима (опасач, шешир, мач), успешно наглашавајући њихов комични ефекат. Видљиво је да сем функционалних предмета попут Јежеве опреме Перишић уноси у своје цртеже само оне антропоморфне детаље који се појављују и у тексту: Јежуркин шешир и зечеву торбу. И Јежева кућица је приказана, за разлику од Лијине куће, крајње реалистично, као део обореног стабла под који се Јеж завлачи. Исто важи и за ликове других животиња, који су у највећој мери лишени антропоморфних елемената. Уз одређени утицај стрипске стилизације

approach to *Hedgehog's Home* did not resonate much with the collective memory even though Unković's illustrations were published several times in the same edition (up to the collapse of Yugoslavia).

The coolness of their reception was maybe also testified to by the fact the last pre-war edition of *Hedgehog's Home* published by "Lastavica" in 1990 contained new illustrations by Ranko Perišić. In those years Perišić illustrated several editions by "Lastavica", including Ćopić's "Donkey Years", but his illustration work was interrupted in 1991. These concern modest monochromatic ink drawings (except for the realistically depicted hedgehog on the book cover, in colour). Perišić, however, very successfully sets the scene and combines an almost hyper-realistic rendering of the character of hedgehog with anthropomorphic details (belt, hat, sword), emphasizing to the full their comic effect. It is clear that apart from functional things such as hedgehog's equipment, Perišić only puts into his drawings those anthropomorphic details that are also mentioned in the text i.e., hedgehog's hat and hare's bag. Hedgehog's house, unlike fox's house, is also depicted in an extremely realistic way, as part of a fallen tree trunk under which hedgehog is tucked. The same also applies to the characters of other animals, which are mostly stripped of anthropomorphic elements. Besides a certain comic book stylisation of hedgehog, Perišić's drawings are easy on the eye, bright and cheerful.

у приказу јежа, Перишићеви цртежи су прегледни, светли и ведри.

У овом случају треба указати и на симболички значајну промену паратекста, којих у старијим сликовницама већином нема. Док издање из 1980. у кратком предговору Смиље Јанковић⁷ и даље реферише на децу као „будуће градитеље наше заједничке куће Социјалистичке Федеративне Републике Југославије“ и помиње Ђопићеве приче и песме из рата, у новом предговору Жељка Иванковића више се не помиње СФРЈ, и ратни мотиви су у другом плану, док у први план избија „свијет малих, дјецe, свијет несташних и храбрих“.⁸

Од бројних илустрација неједнаког квалитета насталих после 1991. године, често ефемерног карактера, овде ћемо поменути само неке. По значају се издваја пре свега верзија Жејеве кућице Душана Павлића (1968).⁹ У тренутку кад је „Креативни центар“, 2000. године, први пут објавио Жејеву кућицу, Павлићеве илустрације деловале су као потпуни

7 Бранко Ђопић, *Јежева кућа и друге бајке*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1980, стр. 9–10.

8 Бранко Ђопић, *Јежева кућа и друге бајке*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1990, стр. 5–7.

9 За нешто више биографских детаља видети „Павлић, Душан“. Креативни центар. (Приступљено 23. 3. 2022.) <https://kreativnicentar.rs/autor.php?id=13>.

In this case, we should also point out the symbolically significant change in the paratext, which is mostly absent from the older picture books. Whilst the 1980 edition in a brief foreword by Smilja Janković⁷ still refers to children as “the future builders of our common house of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia” and mentions Ćopić’s stories and songs from the war, in the new foreword by Željko Ivanković the SFRY is no longer mentioned, the references to World War II are pushed into the background and “the world of the little ones, children, the world of the naughty and brave” bursts into the foreground.⁸

We will mention here only a few of the numerous illustrations of uneven quality created after 1991, often of an ephemeral nature. In terms of importance, Dušan Pavlić’s *Hedgehog’s Home* (1968) stands out most of all.⁹

When the “Kreativni Centar” published *Hedgehog’s Home* for the first time in 2000, it seemed that Pavlić’s illustrations had completely broken from the previous tradition of illustrating Ćopić’s work. Unlike Selan Gliha

7 Branko Ćopić. *Ježeva kuća i druge bajke*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1980, pp. 9–10

8 Branko Ćopić. *Ježeva kuća i druge bajke*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1990, pp. 5–7

9 For further biographical details see <https://kreativnicentar.rs/autor.php?id=13> (accessed 23. 3. 2022.)

Слика 5 Ћопић, Бранко. *Ježeva kućica*. Креативни центар, Београд, 2004. Илустровао Душан Павлић.

Image 5 Branko Ćopić, *Hedgehog's Home*. Kreativni centar, Belgrade, 2004, illustrated by Dušan Pavlić.

раскид с дотадашњом традицијом илустровања Ћопићевог дела. За разлику од Селана Глихе или Јакелића, Павлић ствара под снажним утицајем белгијске школе стрипа (и, у мањој мери, нешто старијег Добросава Боба Живковића): његове разбокорене композиције увек приказују јасно одређену и динамичну ситуацију, често с ликовима у покрету

or Jakelić, Pavlić was heavily influenced by the Belgian school of comic books (and, to a lesser extent, by the slightly older Dobrosav Bob Živković): his elaborate compositions always depict a clearly defined and dynamic situation, often with characters in motion (the scene of the chase after wolf is an excellent example). The silhouettes of the characters and objects

(сцена хајке на вука је одличан пример). Контуре ликова и предмета су наглашене, а колорит углавном без прелива.

Пажљивија анализа ових цртежа, међутим, открива један нови, ретко помињани аспект: присну везу с традицијом. Наиме, Павлић у својим савременим сликама заправо пружа комплексан и оригиналан омаж првобитним илустрацијама Аљоше Јосића. Ово је видљиво пре свега у конципирању појединачних ликова: Павлићев Жежурка се у највећој мери ослања на Јосићев приказ лика – с дугим бодљама, копљима, уз шешир истог облика, сличне панталоне и обућу, али дате у типично Павлићевом визуелном стилу. Исто важи и за Јосићево виђење лисице и вука: Павлић преузима најупечатљивије детаље (лисичин шешир с петлом, вукову шубару и повез преко ока) и надограђује их у гротескном, готово црнотуморном духу. Тако његов вук има и дрвену ногу – визуелни гег који га повезује с Вуком Карацићем. Задржани су и преобликовани и поједини детаљи Јосићевих композиција: од тога како Жежуркине бодље пролазе кроз наслон лијине столице и тога што жеж држи чашу с вином а лисица батак, преко изврнутог ћупа на коцу пред њеном кућом, па до првог појављивања вука (приказаног заједно с лисицом) или медведа, „ухваћеног“ у тренутку док, снабдевен посудicom, вади мед из дупље у стаблу. Коначно, Павлић преузима

are emphasised, and the colours as a rule don't overflow into each other.

A more careful analysis of these drawings, however, reveals one new and rarely mentioned aspect: a close connection to tradition. Specifically, Pavlić in his drawings actually pays a complex and original homage to the illustrations of Aljoša Josić. This is evident above all in how the individual characters are conceived: for his depiction of hedgehog Pavlić relies mostly on Josić – long spines, spears, a similarly shaped hat, trousers and shoes, but all in Pavlić's typical visual style. The same applies to Josić's vision of fox and wolf, Pavlić taking the most striking of the details (fox's hat made from a cockerel, wolf's hat and eye patch) and adding a grotesque, almost black humour to them. Thus, his wolf also has a wooden leg – a visual gag that relates the animal to Vuk Karadžić.

Certain details from Josić's compositions have been retained and redesigned: from how hedgehog's spines pierce through the back of a lazy chair and the fact that hedgehog holds a glass of wine and fox a chicken drumstick, via an inverted jar on a block in front of hedgehog's house, up to the first appearance in the story by wolf (depicted together with fox) or bear "caught" in the moment when he scoops honey out of a hole in a tree with a bowl. Finally, Pavlić takes from Josić the same seasons in which to place the action: late autumn or early winter, with bare trees and no snow cover. All

од Јосића и доба године у које смешта радњу: позну јесен или рану зиму, с голим дрвећем без снежног покривача. Све су то, међутим, само тачке ослонца у Павлићевим богатим и због тога повремено нешто теже прегледним илустрацијама: он истовремено успоставља прекинути континуитет традиције и ствара нову Жежеву кућицу за савремену децу,¹⁰ али и одрасле који ће препознати „двоструко дно“ његових визуелних гегова или на полици у Жежевој кући спазити књигу с натписом „Б. Ђопић“ на хрбату.

Ипак, и Павлићева *Жежева кућица* данас је већ стара преко двадесет година (а трајност Глихиних илустрација у колективном памћењу одражава се и у томе што се Павлићеве и данас доживљавају и помињу као нове). Последњу деценију-две, појавио се и низ илустрација које негују другачије приступе. Код нас је штампано и више издања са илустрацијама Сање Решчек, занимљивим по коренимом мењању карактера ликова: сви актери Жежеве кућице у њеној визији представљени су као готово децји – промена је

10 Свест о времену које дели децу-читаоце од настанка дела овде је још видљивија него у издањима „Ластавице“ која такође препоручују да се потражи објашњење непознатих речи. Као и друге сликовнице објављене у едицији „Пустоловине“, и ова садржи објашњења мање познатих речи и израза, често уз кроки илустрације, графички повезане у целину са основним текстом, док „Пустоловни додатак“ пружа историјски контекст и детаље о Ђопићевој биографији и његовом делу.

these, however, are only points of leverage in Pavlić's richer and thus on occasion somewhat more visually demanding illustrations: at the same time he not only restores the broken continuity of tradition and creates a new *Hedgehog Home* for modern children¹⁰ but one also for adults who will be able to recognize the "false bottom" of his visual gags or might notice the book on the shelf in *Hedgehog's Home* with the inscription "B. Ćopić" on its spine.

However, Pavlić's *Hedgehog's Home* is over twenty years old today (and the permanence of Gliha's illustrations in the collective memory is reflected by the fact that his illustrations are still considered the "true ones" whilst Pavlić's are perceived and spoken about as the "new ones"). In the last decade or so, a series of illustrations have appeared that cultivate different approaches to this medium. In our country several editions with illustrations by Sanja Rešček have also been printed, interesting because of how they radically change the characters of the protagonists: in her vision of *Hedgehog's Home* they are all very child-like, something that is most

10 Awareness of the time span that separates children-readers from when the work was created is even more visible here than in the "Lastavica (Swallow)" editions which also recommend looking up explanations of unknown words. As with other picture books published in the "Pustolovina (Adventure)" edition, this book also contains explanations of lesser-known words and expressions, often with step by step illustrations, graphically connected as a whole to the main text, while the "Pustolovni Dodatak (Adventure Supplement)" gives a historical context and details about Ćopić's biography and work.

најнаглашенија код самог Жежурке, који је већ на насловници приказан с изразом детињег чуђења, а лулицу, мач или и шумарски шешир заменила је плава лептир-машница. Меки, широки потези којима ауторка обликује ликове и употреба пастелних тонова, пре свега плавог и смеђег, као и неодређеност екстеријера, додатно померају ове илустрације ка млађем узрасту. И ликови антагониста обухваћени су том трансформацијом: вук, медвед и свиња приказани су тако да остављају утисак љупке, радознале деце. Док су ранија издања већином била намењена читаоцима основношколског узраста, ове илустрације дефинитивно се обраћају предшколцима или сасвим малој деци. Сличан помак ка млађем узрасту и безазленије приказаним ликовима налазимо и код других илустратора (нпр., Луке де Марка, који је илустровао италијански превод из 2004). Вреди поменути и награђене илустрације Тање Стевановић (2013) које, међутим, није преузела ниједна издавачка кућа. Тања Стевановић ствара у доба дигиталне илустрације и видно је да код ње свака слика функционише као засебна графичка целина, без нужне наративне динамике и повезаности са осталим илустрацијама. Визуелно, најзанимљивији је начин како се у овим сликама фигуре ликова окружују орнаменталним детаљима који указују и на шумски амбијент (стилизоване гране и крошње), а палета сведена на неколико

pronounced in hedgehog himself, who one sees already on the book cover with an expression of childhood wonder on his face, and Rešček swaps the pipe, sword and/or forester's hat for a blue bow tie. The soft, broad brushstrokes with which the artist shapes the characters and the use of pastel tones, primarily blue and brown, as well as the vagueness of the exterior spaces, additionally shift these illustrations towards a younger age group. The characters of the antagonists are also subject to this transformation: the depictions of wolf, bear and wild boar leave the impression of sweet, curious children. Whilst the earlier editions were on the whole aimed at readers of primary school age, these illustrations are definitely addressed to preschoolers or very young children. We also find a similar shift towards a younger age group and more innocuous characters with other illustrators (for example, Luca de Marco, who illustrated the Italian translation of *Hedgehog's Home* from 2004). The award-winning illustrations of Tanja Stevanović (2013) are worthy of mention but have not been taken up by any publishing house. Tanja Stevanović is a creator in the age of digital illustration and in her case it is clear that each picture functions as a separate graphic entity, without having to share the obligatory narrative dynamics and associations with the other illustrations. Visually, the most interesting aspect of these paintings is how the figures of the characters in them are encircled by ornamental details which still hint at a forest ambience (stylised

брижљиво одабраних боја (црвена, зелена, нијансе смеђе, црна) ипак пружа јединство цртежима, повезујући их у целину.

Закључак у оваквом контексту може бити само провизоран. Јасно је да се живот *Лежеве кућице* наставља на различите начине, а од првог дијафилма и у различитим медијима. Баш као што је текст овог дела често мењан и реконтекстуализован, тако се и његов визуелни идентитет мењао, успостављајући нове контексте читања и тумачења или обнављајући старе.

branches and canopies), and how the palette reduced to several carefully chosen colours (red, green, shades of brown, black) still brings a unity to the drawings, connecting them into a whole.

A conclusion in such a context can only be provisional. It is clear that the life of *Hedgehog's Home* goes on in different ways, and, from the first slide film onwards, in different media as well. Just as the text of this work has often been changed and recontextualized, so its visual identity has also changed, establishing new contexts for the reading and interpretation of this work or renewing older ones.

Извори

- Ћопић, Бранко. *Ježeva kuća*. Ново покољење, Загреб 1950. Илустровао Аљоша Јосић. Без пагинације, десет илустрација.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva kuća*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1960. за едицију Мала ђачка библиотека, без повеза, без илустрација, формат тзв. Радних листића.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућица*. Наша дјеца, Загреб 1962. Илустровао Вилко Селан Глиха. Без пагинације, 16 илустрација.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућица*. Младост, Загреб 1980. Илустровао Владо Јакелић. Без пагинације.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућа*. Свјетлост, Сарајево 1975. Илустровао Хамид Луковац. Тврд повез, библиотека Бамби. С још три песме.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућа и грује бајке*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1980. Илустровао Миљивој Унковић.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућа и грује бајке*. Веселин Маслеша, Сарајево, 1990. Илустровао Ранко Перишић.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућица*. Креативни центар, Београд, 2004. Илустровао Душан Павлић.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva кућица*. Тања Стевановић, издање аутора, 2013. Приступљено 22. 3. 2022. <https://www.behance.net/gallery/4388373/jezeva-kucica>
- Gliha Selan, Vilko. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Лексикографски завод „Мирослав Крлежа“, 2021. Приступљено 22. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22287>>.
- Jakelić, Vlado. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Лексикографски завод „Мирослав Крлежа“, 2021. Приступљено 23. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28543>>.
- Павлић, Душан. Креативни центар. Приступљено 23. 3. 2022. <https://kreativnicentar.rs/autor.php?id=13>
- Рајчевић, Балша. „Снажно и драматично у духу личног експресионизма.“ *Нова стварност*, март 2021, 108–110. Приступљено 23. 3. 2022. <http://www.uk-rs.org/images/casopis/06%20FINAL%20A%20WEB%20broj%202.pdf>

Sources

- Ћопић, Бранко. *Ježeva kuća*. Novo pokoljenje, Zagreb 1950, illustrated by Aljoša Josić. Unpaginated, ten illustrations.
- Ђопић, Бранко. *Ježeva kuća*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1960. for the edition Mala đачка biblioteka, unbound, without illustrations, the format of the so-called Worksheets.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kućica*. Naša djeca, Zagreb 1962, illustrated by Vilko Selan Gliha. Unpaginated, 16 illustrations.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kućica*. Mladost, Zagreb 1980, illustrated by Vlado Jakelić. Unpaginated.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kuća*. Svjetlost, Sarajevo 1975, illustrated by Hamid Lukovac. Hardcover, the Bambi library. With three additional poems.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kuća i druge bajke*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1980, illustrated by Milivoj Unković.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kuća i druge bajke*. Veselin Masleša, Sarajevo, 1990, illustrated by Ranko Perišić.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kućica*. Kreativni centar, Beograd, 2004, illustrated by Dušan Pavlić.
- Ћопић, Бранко. *Ježeva kućica*. Tanja Stevanović, artist's publication, 2013. Accessed 22. 3. 2022. <https://www.behance.net/gallery/4388373/jezeva-kucica>
- Gliha Selan, Vilko. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Лексикографски завод Мирослав Крлежа, 2021. Accessed 22. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22287>>.
- Jakelić, Vlado. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Лексикографски завод Мирослав Крлежа, 2021. Accessed 23. 3. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28543>>.
- Pavlić, Dušan. Kreativni centar. <https://kreativnicentar.rs/autor.php?id=13>
- Rajčević, Balša. „Snažno i dramatično u duhu ličnog ekspresionizma.“ *Nova stvarnost*, mart 2021, 108–110. Accessed 23. 3. 2022. <http://www.uk-rs.org/images/casopis/06%20FINAL%20A%20WEB%20broj%202.pdf>